

אמנם לפי עומק פשוטו של מקרא, הפירוש הוא אחר לגמרי: הרי חובת האדם להרגיש בשמחת חבריו ובצערו, כשם שהוא מרגישם כשהם נוגעים בו, כמו שנאמר: "ואהבת לרעך כמוך" - כמוך ממש, ודבר זה אי אפשר עד שיביא את עצמו לידי הרגש חברו, שירגיש בקרב נפשו השמחה והצער באותה מידה עצמה שחבירו מרגיש בהם. והנה בלחץ הגר, אי אפשר לאדם להכיר כהוגן מה טעמו כי אם בהיותו בעצמו גר כמותו. על כן מעירה התורה, כי בנדון זה יש לנו הכרה שלמה בלחצו, מפני שעמו היינו בצרה, גם לנו הי' לחץ כזה, ורק על ידי ההזכרה הזאת נוכל להגיע עד סוף האזהרה של לחץ הגר. הכלל הזה אינו משמש בתור עצה טובה בלבד, לא עצה בעלמא היא זו לזכור לחץ עצמו בכדי להטיב לגר, כי אם זהו עצם החיוב.

יחס כל נמצא לזולתו אינו גמור, בלתי אם בהרגישו את עצמו וזולתו במצב אחד. צריך שיהיו שניהם במצב אחד ממש ורק אז יקרא שיש להם יחס ביניהם. לפיכך שנינו: "כשאדם מצטער שכינה מה אומרת, קלני מראשי קלני מזרועי" (סנהדרין עו). מקור הטוב מתאחד עם האדם להשתתף כביכול בהרגש שלו ע"י קלני וכו'... כלומר, שיהי' שם למעלה כביכול אותו רגש שהאדם שקוע בו, כי רק על ידי זה באה ההשתתפות.

8. תלמוד בבלי מסכת תענית דף כו עמוד ב

אמר רבן שמעון בן גמליאל: לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכפורים, שבהן בנות ירושלים יוצאות בכלי לבן שאולין, שלא לבייש את מי שאין לו....

9. תלמוד בבלי מסכת תענית דף לא עמוד א

אמר עולא ביראה אמר רבי אלעזר: עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות מחול לצדיקים, והוא יושב ביניהם בגן עדן, וכל אחד ואחד מראה באצבעו, שנאמר ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה קוינו לו ויושיענו זה ה' קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו.

10. אוהב ישראל דברים לט"ו באב

ובזה נבוא לבאר דברי רבי אלעזר עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות מחול לצדיקים. מחול הוא לשון עיגול, מלשון מחול הכרם (עירובין ג ב) כי דבר עגול שאין בו מורשא דקרנתא הכל בשוה לנקודה הפנימית ואין בו שום השתנות בשום איזה צד. וכן יהיה לעתיד לבוא כי כל נשמות הצדיקים כולם יהיו שוים לטובה למקור ושורש כל שרשי הקדושה.

מעלת השמחה עם הזולת גבוהה משותפות בשעת צרה

11. שמות (פרשת משפטים) פרק כג פסוק ה

כי תרָאָה חֲמוֹר שֹׁנֵאֵךְ רֹבֵץ תַּחַת מִשְׁאוֹ וְחִדְלָתָּ מֵעֶזְבֹּ לֹו עֶזְבֹּ תַעֲזֹב עִמּוֹ: 5

12. שייג ושיח חלק א עמוד 212

שני עקרונות באים כאן לידי יישום. האחד הוא הדאגה לבעלי החיים, ההלכה אוסרת לגרום "צער בעלי חיים" שלא לצורך. התורה כמו אומרת כאן: סכסוך בין שני בני אדם אסור לו שיגרום להתעלמות מסבלו של חמור. החמור אינו אשם. כבר בהיבט זה של מצווה יש אמירה מוסרית מהדהדת. העיקרון השני מרשים אף יותר. לפיו, בעצם, גם שונאך הוא אדם. האיבה מפרידה ביניכם אבל יש דבר עמוק יותר המחבר ביניכם: ברית האחוה האנושית. עזרה בעת מצוקה וקושי צריכה לעמוד מעל כל מחלוקת. בחברה מתוקנת גם יריבים יודעים להתעלות מעל הטינה והעוינות ולהגיש עזרה זה לזה. אם מישהו בצרה עזור לו. אל תעצור לשאול אם הוא יודי או אויב

פרשת משפטים - שותפות של אמת

להעצים את תחושת שווה בין שווים

1. שמות (פרשת משפטים) פרק כב פסוק כד

אִם כֹּסֶף תִּלְוֶה אֶת עַמִּי אֶת הָעֹנִי עִמָּךְ לֹא תִהְיֶה לוֹ כְּנֹשֶׁה לֹא תִשְׁימּוּן עָלָיו נֶשֶׁךְ: רַשִׁי

את העני עמך - הוי מסתכל בעצמך כאלו אתה העני:

2. תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף עה עמוד ב

גמרא. תניא, רבי שמעון בן יוחי אומר: מנין לנושה בחבירו מנה, ואינו רגיל להקדים לו שלום שאסור להקדים לו שלום - תלמוד ולומר נשך כל דבר אשר ישך - אפילו דיבור אסור.

3. שולחן ערוך הרב יורה דעה הלכות ריבית והלכות עיסקא סעיף ט

ואפילו לדבר דבור טוב בשביל ההלואה או בשביל הרחבת זמן אסור כגון להקדים לו שלום אם לא היה רגיל מתחלה להקדים לו ואין צריך לומר לקלוטו בפניו או להודות ולהחזיק לו טובה או לברכו בפניו על שהלוהו או על שהרחיב לו זמן שנאמר נשך כל דבר אשר ישך אפילו דבור אסור

4. שמות (פרשת משפטים) פרק כב פסוק כ

(כ) וְגַר לֹא תוֹנֶה וְלֹא תִלְחָצֶנּוּ כִּי גֵרִים הֵייתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם: רַמְבַּ"ן

והנכון בעיני כי יאמר, לא תונה גר ולא תלחצנו ותחשבו שאין לו מציל מידך, כי אתה ידעת שהייתם גרים בארץ מצרים וראיתו את הלחץ אשר מצרים לוחצים אתכם ועשיתו בהם נקמה, כי אני רואה דמעת העשוקים אשר אין להם מנחם ומיד עושקיהם כח, ואני מציל כל אדם מיד חזק ממנו. וכן האלמנה והיתום לא תענו כי אשמע צעקתם, שכל אלה אינם בוטחים בנפשם, ועלי יבטחו.

5. שמות (פרשת משפטים) פרק כג פסוק ט

(ט) וְגַר לֹא תִלְחָץ וְאִתֶּם יְדַעְתֶּם אֶת נַפְשׁ הָגֵר כִּי גֵרִים הֵייתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם:

6. מדרש הגדול שמות (פרשת משפטים) פרק כג פסוק ט

ט) וגר לא תלחץ. אמר ר' לוי מפני מה הזהירה תורה על הגר בשלשים וששה מקומות מפני שסורו רע שלא יחזור לסורו. כי גרים הייתם, מכאן אמר ר' אליעזר מום שבך אל תאמרו בחבירך.

7. אור הצפון חלק ב ההשתתפות שבין אדם לחבירו

רבי נתן צבי ב"ר משה פינקל היה מראשי תנועת המוסר. כונה 'הסבא מסלובודקה'.

אמרה תורה: "וגר לא תלחץ, ואתם ידעתם את נפש הגר, כי גרים הייתם" (שמות כג). רגילים אנו לפרש את הכתוב, כאילו אומר לנו: מאחר שידעתם כי לא נעים להיות גר, על כן לא תלחצו את הגרים. כלומר, דבר שבעצמך עונית על ידו אל תלחץ בו את חברך.

19. רבינו בחיי שמות (פרשת שמות) פרק ד פסוק יד

וראך ושמח בלבו. לא היו מתקנאים במעלתם זה על זה, זה שאמר הכתוב: "הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד" (תהלים קלג, א). ושמח בפיו לא נאמר, אלא בלבו, אמר ר' שמעון בן יוחאי הלב ששמח בגדולת אחיו ילבש אורים ותומים, שנאמר: "והיו על לב אהרן" (שמות כח, ל).

20. שמואל א פרק יז פסוק נו - נח

(נז) וכשוב דוד מהכות את הפלשתים ויקח אתו אבנר ויבאהו לפני שאול וראש הפלשתים בידו: (נח) ויאמר אליו שאול בן מי אתה הנער ויאמר דוד בן עבדך ישי בית הלחמי: (א) ויהי ככלתו לדבר אל שאול ונפש יהונתן נקשרה בנפש דוד ויאהבו ויאקבהו יהונתן כנפשו: (ב) ויקחהו שאול ביום ההוא ולא נתנו לשוב בית אביו: (ג) ויקרת יהונתן ודוד ברית באהבתו אתו כנפשו: רלב"ג

(א) וידמה שכרת יהונתן ברית עם דוד כי ראה היותו מלך על ישראל בראותו טוב הצלחתו ולזה תמצא במה שיבא שאמר יהונתן לדוד ידעתי כי מלך תמלוך על ישראל וקמה בידך ממלכת ישראל וגם שאול אבי יודע כן והישיר אותם לזאת הידיעה מה שיעד להם שמואל שלא תקום הממלכה לשאול:

שופות והבנה בזמן קושי מקלה על היכולת להתחבר לשמחה

21. משלי פרק יד פסוק י

(י) לב יודע מרת נפשו ובשמחתו לא יתערב זר

22. ילקוט שמעוני תורה פרשת יתרו רמז רעא

אמר שלמה לב יודע מרת נפשו ובשמחתו לא יתערב זר, אמר הקדוש ברוך הוא בני היו משועבדין בטיט ולבנים ויתרו היה יושב בתוך ביתו בבטח והשקט ובא לראות בשמחת התורה עם בני לפיכך וישלח משה את חותנו

23. שמות רבה (וילנא) (פרשת בא) פרשה יט סימן א

ד"א לב יודע מרת נפשו אלו ישראל שהיו נתונים במצרים בשעבוד, וכיון שבאו לצאת וגזר עליהן הקדוש ברוך הוא לעשות פסח באו המצרים לאכול עמהם א"ל האלהים ח"ו כל בן נכר לא יאכל בו הוי לב יודע מרת נפשו ובשמחתו לא יתערב זר.

24. תלמוד בבלי מסכת מגילה דף יב עמוד א

שאלו תלמידיו את רבי שמעון בן יוחאי: מפני מה נתחייבו שונאיהן של ישראל שבאותו הדור כליה? אמר להם: אמרו אתם! - אמרו לו: מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע.

25. דעת חכמה ומוסר חלק א מאמר קכא

והנה כל התענית של ג' הימים ה' בכדי לשרש את ה"נהנו". ובמדרש (אסתר רבה פ"ז) מביא שם מנין האנשים שנהנו שהי' רק י"ח אלפים וה' מאות, וחלילה וחלילה לחשוב שהי' שם איזה טענה של אכילת איסור, ופשוט שא"א לנו להשיג ענין התביעה שהי' שם, שלא היתה זו טענה רק לגבי בני דורו של מרדכי, אלא שחז"ל הק' גילו לנו שהי' שם טענה בענין ה"נהנו", שהי' כבר בזה ענין התקרבות ושחד, ואלמלא גילו לנו חז"ל לא היינו יודעים מזה כלל; וזה הי' ה"שכים בעיניכם", ו"נהנו" זה גרם לכל הגזרה "להשמיד להרג ולאבד.

13. תלמוד בבלי מסכת תענית דף כט עמוד א

אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב: כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה - כך משנכנס אדר מרבין בשמחה.

14. ר' ישראל אהרו קלוצקין

איך יתכן שחודש אב, ישמש אב ודוגמא לחודש אדר? לכאורה זה ההיפך: 'כשם שמשנכנס אדר מרבין בשמחה, כך משנכנס אב ממעטין בשמחה'?

וכך ענה כדרכו: כאשר מישהו הולך עם האף למטה, מיד ישאלו אותו מה קרה לך? למה נפלו פניך? כשקורה טרגדיה, כולם משתתפים בצער ועם ישראל מתאחדים וכו' וכולם באמת ממשתתפים בצרת הזולת.

לעומת זאת, כאשר מישהו רוכש דירת פאר, או רכב נוח ומפואר, עשה שידוך מצלצל וכו', לא שואלים אותו למה אתה שמח? אלא הקנאה אוכלת בכל פה, וגם אם כלפי חוץ זורקים מילה טובה, בפנים יש מדקרות חרב, ואף היה מצטט את דברי מורנו המגיד הגר"מ דרוק צ"ל שהיה אומר: כשמישהו קונה רכב חדש מיד שומעים את הסובבים מתלחשים: 'א' דרייער' במקרה הטוב, או 'א' שווינדלער' (תחמן/רמאי) במקרה הפחות טוב.

היה ר' אברהם ז"ל מסיים: 'כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה', כולם באותה סירה ומשתתפים בצער הזולת והשכינה שעימנו בצרה, 'כך משנכנס אדר מרבין בשמחה' מוטל עלינו לפרגן ולחיות את שמחת החבר בכל הלב בלי שום סרך קנאה. ואני מוסיף: 'נאים הדברים למי שאמרם'.

15. תלמוד בבלי מסכת שבת דף קיח עמוד ב

ואמר אביי: תיתי לי, דכי חזינא צורבא מרבנן דשלים מסכתיה עבידנא יומא טבא לרבנן.

16. בשם החפץ חיים

ראיתי שמביאים בשם החפץ חיים הסבר לגמרא זו, וכך אמר, לא הרבותא שאני עצמי זוכה ללמוד ולסיים מסכת וחוגג את הסיום בשמחה, אין בזה עדיין משום הוכחה לאהבת התורה, אך אם אני מסוגל (כמו שעשה אביי) לשמוח כ"כ ולעשות יו"ט גם כאשר הזולת מסיים מסכת, זאת היא ההוכחה לאהבת התורה.

17. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ו עמוד ב

ואמר רבי חלבו אמר רב הונא: כל הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו - עובר בחמשה קולות, שנאמר: קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה קול אומרים הודו את ה' צבאות. ואם משמחו מה שכרו? ... רב נחמן בר יצחק אמר: כאילו בנה אחת מחורבות ירושלים,

18. שמות (פרשת שמות) פרק ד פסוק יד

(יד) ויחר אף ה' במשה ויאמר הלא אהרן אחיך הלוי ידעתי כי דבר ידבר הוא וגם הנה הוא יצא לקראתך וראך ושמח בלבבו: רש"י

וראך ושמח בלבו - לא כשאתה סבור שיהא מקפיד עליך שאתה עולה לגדולה. ומשם זכה אהרן לעדי החשן הנתון על הלב:

26. שולחן ערוך יורה דעה הלכות עבודת כוכבים סימן קנב סעיף א
עובד כוכבים העושה משתה לחופת בנו או בתו, אסור לישראל
לאכול שם אפילו אוכל משלו ושמש שלו עומד עליו ומשמש.

27. שם משמואל שמות פורים שנה תרעב
והנה זה שהשתחוו לצלם היא עבירה שהיו יודעין שהיא עבירה
בזה משכו עליהם הקליפה הראשונה של עמלק להסיתו אל
האיסור שידע שהוא אסור. ובמה שנהנו מסעודתו של אותו
רשע נראה שלא היו מרגישים שיש כאן עבירה, ובמדרש
(אסת"ר פ' ב') אין אונס ביין נסך, ובפדר"א (פ' מ"ט) וכל מי
שהי' מאכלו בטהרה היו נותנים לו מאכלו בטהרה, שנמצא
שהי' שם מאכל כשר והי' מקום לטעות שאין כאן עבירה, אבל
באמת היתה עבירה, שכל הסעודה היתה למושכם לזנות כמ"ש
במדרש, ועיקר הסעודה היתה מפני שחשב דתו לא מפרקי,
וכאשר היו ישראל בסעודה זו הי' נראה כמסכימים, והי' חילול
השם בדבר, ומ"מ היצה"ר סימא את עיניהם משום שלום
מלכות וכדומה תירוצים של יצה"ר, ולא הרגישו שיש איסור
בדבר, בזה משכו על עצמם הקליפה השני' של עמלק שמראה
לו פנים על טמא שהוא טהור.

סיכום קצר:

פרשת משפטים עמוסה במצוות חברתיות. קיום מצווה
חברתית יכולה להיעשות מתוך תחושה של חסד עם הזולת
ומתוך תחושה של שותפות. עשייה מתוך חסד מלווה ברגש
של סומך ונסמך, עוזר ונזקק, לעומת עשייה מתוך שותפות
המלווה ברגש של שווה בין שווים. ככל שהאדם יפתח את
תחושת השותפות תיסלל לו הדרך להיות שותף של אמת
במקום של שמחה ולא רק לתמוך בשעת קושי.
חברה מתוקנת היא חברה שתחושת השותפות מאד נוכחת.
שותפות אין המשמעות שוויון במציאות, ברכוש וכדו' אלא
תחושת שוויון ברגש.

אחת הביקורות על דור מרדכי ואסתר היתה על שנהנו
מסעודתו של אותו. שותפות בשמחה היא ביטוי עמוק של
חיבור. היהודים בשושן רצו להיות חלק מ... ועל כך התחייבו
כליה. שותפות של אמת יכולה להיות אך ורק בתוך העם
היהודי ביחס לגויים הכלל הוא "ובשמחתו לא יתערב זר".

